

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Cavt. III

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

libro erit formata ratio eius, quemadmodum mollis & conueniens efficiatur.

DE FVNDATIONIBVS ET COLUMNS,
atq; earum ornatu & epistylis, tam in locis solidis,
quàm in congestitijs. CAP. III.

SVBSTRVCTIONIS fundationes eorum operum fodiantur (A queant inueniri) ab solido, & in solidum, quantū ex amplitudine, operis pro ratione uidebitur extruatur: quæ structura per totum solum quàm solidissima fiat, supraq; terram parietes extruantur sub columnis dimidio crassiores, quàm columnæ sunt futuræ, uti firmiora sint inferiora superioribus, quæ stereobatæ appellantur, nam excipiunt onera. Spirarumq; proiecturæ non procedant extra solidum. Item supra, parietis ad eundem modum crassitudo seruanda est, interualla autem concameranda aut solidanda fistucationibus, uti distineantur. Sin autē solidū nō inuenitur, sed locus erit congestitijs ad imū, aut paluster, tunc is locus fodiatur, exinaniaturq; & palis alneis, aut oleagineis, aut robustis ustilatis configatur, sublicæq; machinis adigatur quæ creberrimæ, carbonibusq; expleantur interualla palorum, & tunc structuris solidissimis fundamenta impleantur. Extructis autem fundamentis, ad libramentum stylobatæ sunt collocandi. Supra stylobatas columnæ disponendæ, quemadmodum supra scriptum est, siue in pycnostylo quemadmodum pycnostyla, siue si stylo, aut diastylo, aut eustylo, quemadmodum supra scripta sunt & constituta. In aræostylis enim libertas est quantum cuiq; libet, constituendi, sed ita columnæ in peripteris collocentur, uti quot intercolumnia sunt in fronte, totidem bis intercolumnia fiant in lateribus. Ita enim erit duplex longitudo operis ad latitudinem. Namq; qui columnarum duplicationes fecerunt, errauisse uidentur, quòd unum intercolumnium in longitudine plusquàm oporteat, procurrere uideatur. Gradus in fronte ita constituenti sunt, uti sint semper impares. Namq; cum dextro pede primus gradus ascendatur, item in summo templo primus erit ponendus. Crassitudines autem eorum graduum ita finiendas censeo, ut neq; crassiores dextante, neq; tenuiores dextrante sint collocatæ, sic enim durus non erit ascensus. Reiractiones autem graduum, nec minus quàm sesquipedales, nec plus quàm

quàm bipedales faciendæ uideatur. Item si circa eadem gradus futuri sunt, ad eundem modum fieri debent. Sin autem circa eadem ex tribus lateribus podium faciendum erit, ad id constituatur, uti quadræ, spiræ, trunci, coronæ, listis, ad ipsum stylobatam qui erit sub columnæ spiris, conueniant. Stylobatam ita oportet exæquari, uti habeat per medium adiectionem per scamillos impares. Si enim ad libellam dirigetur, alueolatus oculi lo uidebitur. Hoc autem uti scamilli ad id conuenientes fiant, item in extremo libro forma et demonstratio erit descripta.

FVNDATIONES IN CONGESTITIIS LOCIS,

ut substructiones in solido detineantur, cū subliquaq; machina palificatio complanata, super quam areostyli eustiliq; intercolūnia pro stylobatis alueolata podia esse uideatur.

iens effi-

S,

iantur (A
blitudine,
um solum
columnis
inferiora
a. Spira
varietis ad
cameran-
lū nō inue
ocus fodia
is ustilatis
bonibusq;
fundamē
stylobata
admodum
tyla, siue si
unt et con
stituendi,
nia sunt in
erit duplex
plicationes
longitudine
a constituen
mus gradu
rasitudines
s dextante,
it ascensus
es, nec plus
quām

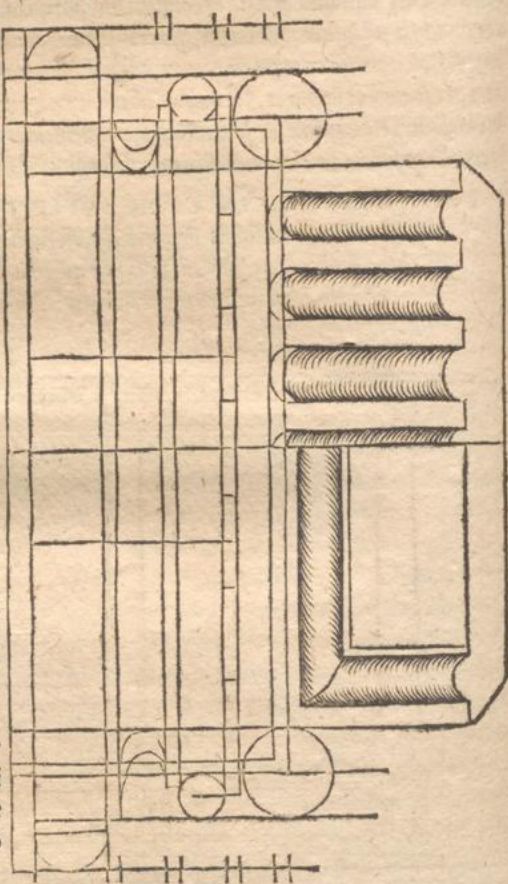
L B

SPIRAE SEV BASIS PERSERVIENTIS VA-
rijs generibus quadratis uel atticurgis perfiguratio.

His perfe-
ctis in suis locis
spirae collocen-
tur, eaque ad
symmetriam sic
perficiantur, uti
crassitudo cum
plintho sit co-
lumnae ex dimi-
dia crassitudi-
ne, projectu-
ramque quam graeci
 $\epsilon\kappa\phi\omicron\gamma\alpha\pi$ uo-
citant, habeant
quadrantem. Ita
tum lata et lon-
ga erit columna
crassitudinis u-
nius et dimidiae.
Altitudo eius si
atticurgis erit,
ita diuidatur,
ut superior
pars tertia par-
te sit crassitudi-
nis columnae, re-
liquum plintho
relinquatur.

Dempta plin-
tho, reliquum diuidatur in partes quatuor, fiatque superior torus quarta, re-
liquae tres aequaliter diuidantur, et una sit inferior torus, altera pars cum
suis quadris scotia, quam Graeci $\sigma\omicron\chi\lambda\omicron\pi$ dicunt.

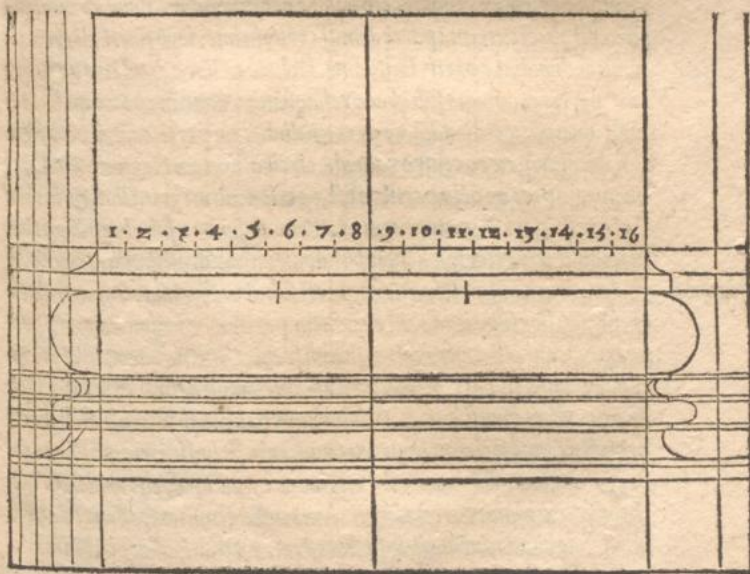
Sin autem

Sin autem ionicæ erunt faciendæ, symmetriæ earum sic erunt constituendæ, uti latitudo spiræ quoquo uersus sit columnæ crassitudinis, adiecta crassitudine quarta & octaua, altitudo uti atticurgis, ita et eius plinthos, reliquumq; præter plinthon quod erit tertia pars crassitudinis columnæ, diuidatur in partes septem, inde trium partium torus qui est in summo, reliquæ quatuor partes diuidendæ sunt æqualiter, et una pars fiat cum suis astragalis & supercilio superior trochilus, altera pars interiori trochilo relinquatur, sed inferior maior apparebit ideo, quod habeat ad extremam plinthum proiectionem. Astragali faciendi sunt octauæ partis trochili, proiectione erit spiræ pars octaua, & sextadecima crassitudinis columnæ.

IONICARVM SPIRARVM EX DIVERSIS

membris symmetriatis, permutatisq; toris ac supercilijs figura.

Spiris

quarta, re
a pars cum

Sin autem

Spiris perfectis & collocatis, columnæ sunt medianæ in pronao & postico ad perpendicularum medij centri collocandæ. Angulares autem, quæq; è regione earum futuræ sunt in lateribus ædis dextra ac sinistra, uti partes interiores, quæ ad parietes cellæ spectant, ad perpendicularum latus habeant collocatum. Exteriores autem partes uti dicant se earum contractura. Sicenim erunt figuræ compositionis ædium contracturæ iusta ratione exactæ. Scapis columnarum statutis, capitulorum ratio si puluinata erunt, his symmetrijs conformabuntur, uti quàm crassus imus scapus fuerit, addita octauadecima parte scapi, abacus habeat longitudinem & latitudinem, crassitudinem cum uolutis eius dimidiam. Recedendum autem est ab extremo abaco in interiorem partem frontibus uolutarū parte duodeuigesima, & eius dimidia, & secundū abacum in quatuor partibus uolutarū secundū extremi abaci quadrā lineæ demittendæ, quæ Catheti dicuntur. Tūc crassitudo diuidēda est in partes nouē et dimidiā, ex nouē partibus et dimidiā, una pars & dimidia abaci crassitudini relinquatur, & ex reliquis octo uolutæ constituantur. Tunc ab lineæ, quæ secundū abaci extremā partē demissa erit, in interiorē partē alia recedat unius et dimidiatæ partis latitudine. Deinde eæ lineæ diuidatur ita, ut quatuor partes et dimidia sub abaco relinquatur. Tunc in eo loco qui locus diuidit quatuor & dimidiā, & tres & dimidiam partē, centrū oculi signetur, ducaturq; ex eo centro rotunda circinatio, tam magna in diametro, quàm una pars ex octo partibus est, ea erit oculi magnitudine, & in ea catheto respōdens diametros agatur. Tunc ab summo sub abaco inceptum, in singulis tetrantorum actionibus dimidiatum oculi spatium minuatur,

*donec

*donicū in eundem tetrantem, qui est sub abaco, ueniat. Capituli autem crassitudo sic est faciendā, ut ex nouem partibus & dimidiā, tres partes præpendeant infra astragalum summi scapi. Cymatio adempto abaco & cānalir eliqua sit pars. Proiectura autem cymatij habeat extra abaci quadrantem oculi magnitudinem. Puluinorum balthæi ab abaco hanc habeant projecturam, uti circini centrum unum cum sit positū in capituli tetrante, & alterum diducatur ad extremum cymatium, circumactum balthæorum extremas partes tangat. Axes uolutarum ne crassiores sint, quā oculi magnitudo, uolutæq; ipse sic cedantur, uti altitudines habeant latitudinis suæ duodecimam partem.

Hæ erunt

He erunt symmetriæ capitulorum, quæ columnæ futuræ sunt ab minimo ad pedes .xv. Quæ supra erunt reliqua, habebunt ad eundem modum symmetrias. Abacus autem erit longus & latus, quam crassa columna est ima, adiecta parte nona, uti quo minus habuerit altior columna contractum, eò ne minus habeat capitulum suæ symmetriæ proiecturam, & in altitudine ratæ partis adiectionem. De uolutarum descriptionibus uti ad circinum sint recte inuolutæ, quemadmodum describantur, in extremo libro forma & ratio earum erit subscripta.

Capitulis perfectis, deing; in summis columnarum scapis, non ad libellam, sed ad æqualem modulum collocatis, uti quæ adiectio in stylobatis facta fuerit, in superioribus membris respõdeat symmetria epistyliorum. Epistyliorum ratio sic est habenda, ut si columnæ fuerint à minimo .xij. pedum ad .xv. pedes, epistylj sit altitudo dimidia crassitudinis imæ columnæ. Item ab .xv. pedibus ad uiginti, columnæ altitudo dimetiatur in partes xij. & unius partis altitudo epistylj fiat. Item si à .xx. ad .xxv. pedes, diuidatur altitudo in partes duodecim & semissem, & eius una pars epistylium in altitudine fiat. Item si à .xxv. pedibus ad .xxx. diuidatur in partes duodecim, & eius una pars altitudo fiat. Item secundum ratam partem, ad eundem modum, ex altitudine columnarum expediendæ sunt altitudines epistyliorum. Quo enim altius oculi scandit acies, non facile persecat aëris crebritatem; dilapsa itaq; altitudinis spatium, & uiribus ex trita, incertam modulorum renunciat sensibus quantitatem, quare semper adijciendum est rationis supplementum in symmetriarum membris, ut cum fuerint in altioribus locis opera, aut etiam ipsa colosicoteræ certam habeant magnitudinum rationem. Epistylj latitudo in imo, quæ supra capitulū erit, quæ crassitudo summæ columnæ sub capitulo erit, tanta fiat summū, quantum imus scapus. Cymatiū epistylj septima parte suæ altitudinis est faciendū, & in proiectura tantundē, reliqua pars præter cymatiū, diuidenda est in partes .xij. et earū triū prima fascia est faciendā, secunda quator, summa quinq;. Item zophorus supra epistyliū quarta parte minus, quam epistyliū. Sin autem sigilla designari oportuerit, quarta parte altior em, quam epistylium, uti auctoritatem habeant sculpturæ. Cymatiū suæ altitudinis partis septimæ, proiectura cymatiū, quanta eius crassitudo, supra zophorū denticulus est faciendus tam altus, quam

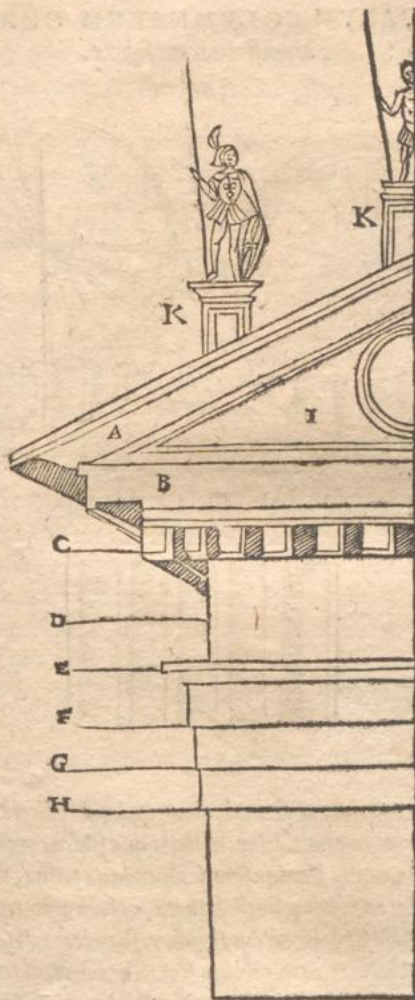
M epistylj

He erunt

epistylj media fascia, proieclura eius, quantum alitudo. Intersectio, quæ græce μετοχή dicitur, sic est diuidenda, uti denticulus alitudinis suæ dimidiam partem habeat in fronte. Causus autem intersectionis huius, frontis est tribus duas latitudinis partes habeat, huius cymatiū, alitudinis eius sextam partem. Corona cum suo cymatio præter simā, quantum media fascia epistylj. Proieclura coronæ cum denticulo faciendæ est, quantum erit alitudo à zophoro ad summum coronæ cymatiū, & omnino omnes ephoræ uenustiores habent speciem, quæ quantum alitudinis, tantundem habeant proiecluræ. Tympani autem, quod est in fastigio, alitudo sic est faciendæ, ut frons coronæ ab extremis cymatijs tota dimetiatur in partes nouem, & ex eis una pars in medio cacumine tympani constituitur, dum contra epistylia columnarumq; hypotrachelia ad perpendicularum respondeant. Coronæ quæ supra tympanum sunt, æqualiter imis præter simas sunt collocandæ, in super coronas simæ quas græci ἐπιτέθειονες dicunt, faciendæ sunt altiores octaua parte coronarum alitudinis. Acroteria angularia tam alta, quantum est tympanū medium. Mediana altiora octaua parte, quàm angularia.

Membra omnia quæ supra capitula columnarum sunt futura, id est, epistylia, zophori, coronæ, tympana, fastigia, acroteria, inclinanda sunt in frontis suæ cuiusq; alitudinis parte .xij. ideo quòd, cum steterimus contra frontes, ab oculo lineæ duæ si extensæ fuerint, & una tetigerit imam operis partem, altera summam, quæ summam tetigerit, longior fiet. Ita quo longior uisus lineæ in superiorem partem procedit, resupinam facit eius speciem. Cum autem (uti supra scriptum est) in fronte inclinata fuerint, tunc in aspectu uidebuntur esse ad perpendicularum & normam. Columnarum striges faciendæ sunt .xxiiij. Ita excauatæ, uti norma in cauo strigis cum fuerit coniecta, circumacta, ita anconibus striarum dextra ac sinistra angulos tangat, ut acumen normæ circumrotundatione tangendo peruagari possit.

Crasius

K. Acro-
teticia.

I. Tympa-
num.

A. Sima.

B. Coro-
na.

C. Denti-
culus.

D. Zopho-
rus.

E. Cymati-
um.

F. Tertia
fascia.

G. Secun-
da fascia.

H. prima
fascia.

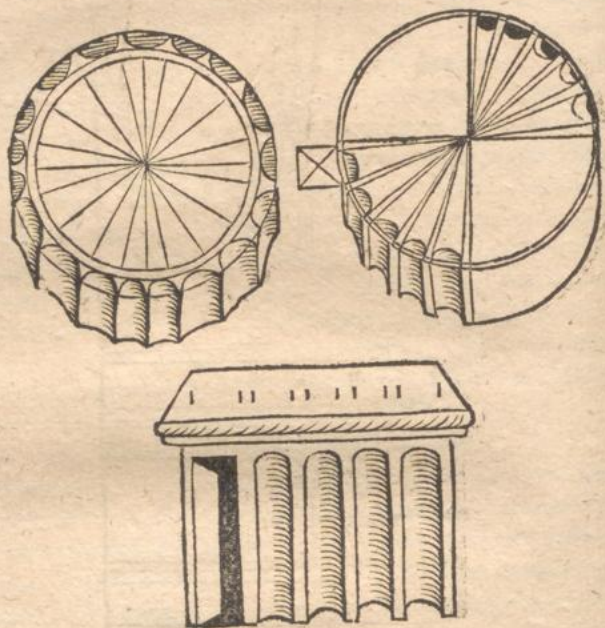
M 2 VARIA

stio, que
linis sue
ius, fron
dinis eius
um media
quantum
no omnes
s, tantun-
o, altitudo
metiatur in
constitua
pendicu-
aliter imis
i eart ibi
titudinis.
Mediana

ura, id est,
anda sunt
steterimus
na tetigerit
longior si-
resupma-
in fronte in
um e nor
uti norma
is striarum
otundatio

Crafsitu

M. VITRUVII
 VARIARVM COLVMNARVM DORICARVM
 striatarum figura.

Craſtitudines ſtriarum faciendæ ſunt, quantum adiectio in media columna ex deſcriptione inuenietur. In ſimis quæ ſupra coronam in lateribus ſunt adium, capita leonina ſunt ſculpenda ita poſita, uti contra columnas ſingulas ea primum ſint deſignata, cætera uero æquali modo diſpoſita, uti ſingula ſingulis medijs tegulis reſpondeant. Hæc autem quæ erunt contra columnas, per terebrata ſint ad canalem, qui excipit è tegulis aquam cœleſtem. Mediana autem ſint ſolida, uti qua cadit uis aquæ per tegulas in canalem, ne deiciatur per intercolumnia, neq; tranſeuntes perfundant. Sed quæ ſunt contra columnas, uideantur emittere uomentia
 ructus